Драган Бабић

ДО КРАЈА СВЕТА, АЛИ НЕ И НАЗАД

(Сенад Шврака: *Alea*, Off-set, Тузла, 2017)

Премда је некада био један од битнијих, популарнијих и узбудљивијих жанрова у нашој књижевности – толико да су се скоро сви најважнији међуратни писци остварили у њему[1] – данас путопис нема некадашњу вредност ни присутност. Наравно, то не значи да не постоје аутори који пишу путописе – један од бољих регионалних примера је Марко Погачар[2] – или да овај жанр нема рецепцију у периодици – као што је, на пример, темат „Око путописа" у *Пољима* из 2017. године[3] – али је чињеница да је дошло до пада у положају путописа. Јачање симболичке вредности прозне, тј. романескне продукције довело је до тога да путопис постане један од поджанрова којима се писци окрећу да би у своје дело унели дозу интриге, авантуре или егзотике. На тај начин путопис добија нову позицију у савременој продукцији и подстиче стваралоце да своја лична или измаштана путовања представе публици у форми путописне прозе. Један од таквих аутора је и Сенад Шврака који се у роману *Alea* посвећује наутичком путопису на граници робинзонијаде.

Између 2004. и 2006, овај тузлански аутор на деветометарској једрилици – чије име и позајмљује наслов књизи – прелази пут од Француске до Тајланда, махом сам или са једним чланом посаде, истражујући познате и непознате пределе, и посматрајући овај велики географски простор са палубе свог брода. Неплански, изненадно и на моменте стихијски, Шврака доноси одлуке којим правцем ће се упутити и проводи месеце на мору не би ли угасио детињу жеђ ка авантурама и истраживању далеких земаља. Његово путовање требало да је да буде краће и да се заврши много раније, но жеља да доживи што више непрестано га гура напред и као да одлучује уместо њега. Након неколико месеци на Тајланду, чиме се и окончава ова књига, он опет креће преко океана и стиже до Африке, доказујући још једном авантуристички дух и пустоловну страст. Поред многобројних догађаја који карактеришу оваква путовања – од ситних недаћа, мањих или већих болести и финансијских проблема, све до сусрета са различитим културама и упознавања нових простора – аутор почиње да бележи своје авантуре, обликује их и спрема за публикацију. Стога се на ово дело може гледати из два угла: као на класичан путопис, те на прозно дело авантуристичког карактера које

---

[1] Видети: Владимир Гвозден. *Српска путописна култура 1914–1940: студија о хронотопичности сусрета*. Београд: Службени гласник, 2011.

[2] Видети: Марко Погачар. *Слијепа карта: сонет цесте*. Запрешић: Фрактура, 2016; Београд: Контраст, 2016; те Марко Погачар. „Талијанске свеске". *Дометти*, бр. 176–177, год. 46, пролеће–лето 2019, стр. 41–56.

[3] Видети: *Поља*, бр. 505, год. LXII, мај–јун 2017, стр. 29–143.

у исто време проматра свог аутора/наратора/протагонисту, са једне стране, односно само путовање, са друге.

На почетку дела, истичући да је његова тежња ка морским пространствима подстакнута књижевним импулсима, тј. прозом Џека Лондона и Жила Верна, Шврака експлицитно ставља путовање и књижевност у исту раван, покушавајући да на мору доживи исте авантуре као и његови књижевни узори. Ако и читалац приступи делу на тај начин, примећује се да *Alea* пресликава одлике канонских путописних дела и даје мноштво података којима аутор тежи да се приближи двојици поменутих стваралаца, али и другима који се остварују у путописном жанру. Бележећи прецизно и обимно сваку етапу свог пута у поглављима која су насловљена по географској одредници дешавања радње – „Француска“, „Хрватска“, „Турска“, „Црвено море“, „Пиратска зона“, итд. – Шврака доноси обиље информација која се тичу његовог пута, али и околности које га прате. Од припреме једрилице за пловидбу, снабдевања намирницама, логистичког процеса планирања пута, испловљавања из луке и одласка на отворено море, до борбе са таласима, случајних сусрета са другим морепловцима, бега из опасних ситуација и поновног доласка у наредну луку, аутор не штеди детаље нити време које им посвећује. За лаика, већи део техничких ситница који се тичу пловидбе и управљања једрилицом није потпуно неопходан и може да поремети читалачку пажњу, иако се аутор задржава на свим тим појединостима. Разлог овоме појашњава и он сам, говорећи да нова верзија књиге, да се одлучио да јој се посвети, не би била оптерећена „прошлим временима нити жељом за доказивањем“, но он се одлучује за аутентичан и неизмењен приказ својих авантура. Читаоци могу да прате сваку етапу његовог пута скоро у *real-time* маниру, не само због прецизног истицања сваког ауторовог корака (временске одреднице као што су „у шест ујутру“, „предвече“, „око једанаест“, „послије јела“, „сутрадан у десет сати“ и слично), већ и због тога што у сваком тренутку подробно лоцира свој положај и географски положај своје једрилице. Многобројне епизоде са мора у којима се не дешава ништа до борбе против таласа и праћења удаљености до наредне тачке пута проткане су интеракцијом са другим морепловцима, службеницима различитих држава, потенцијалним сукобима са пиратима и разговорима са повременим сапутницима. Ове епизоде имају двојаки карактер, да реплицирају садржајност живота на отвореном мору, али и да унесу нешто ново у рукопис у тренуцима када му недостаје узбуђење. Тако Шврака покушава да избегне монотонију, своје дело учини пријемчивим за читање и у њега унесе нове жанровске оквире.

Alea се, ако се посматра на тај начин, отвара као полижанровско дело које спаја токове авантуристичког, документарног, дневничког, полемичког, исповедног и друштвеног романа. Испитујући границе стварног света, аутор испитује и сопствене границе и преиспитује своје одлуке, прошлост и ставове, у исти мах их представљајући читаоцима и самоме себи. Његове дилеме и проблеми га гоне на отворено море и што даље од пређашњег живота, а на сваком новом раскршћу, он се – за разлику од већине сапутника који у одређеном тренутку престају да плове и враћају се копну и својим „стварним“ животима – увек одлучује да настави пут у непознато. Тим ставља сопствени живот са стране и постаје друга особа: неко ко једино може да функционише на води. У паузама између пловидби, Шврака се опрема за наредно испловљавање

и посматра нови свет у који стиже. Било да се ради о пределима који су читаоцима (релативно) познати (Хрватска, Грчка и Француска), или пак о територијама које одликују различити нивои егзотике (Турска, Индија или Тајланд), аутор примећује одлике локалног становништва, њихов поглед на живот, став према странцима, начине свакодневног функционисања и међуљудске односе. Ова запажања неретко представља у полуесејистичким пасажима који су мешавина путописних записа и полемичких промишљања, покушавајући да представи потпунију слику места која обилази. Уз то, он се враћа у сопствену прошлост и историју СФРЈ, говорећи о приликама које су се одиграле на Балкану од почетка деведесетих до данас, компаративно анализирајући те односе са сличним догађајима из других предела. Тако *Alea* постаје запис о прошлости и садашњости једног ширег географског простора и дело које на полемички начин помиње битна питања данашњег човека. Закључци аутора нису увек концизно представљени или највештије изведени, али јесу релевантни и подстичу читалачки ангажман. Најзад, документаристички стил извире у бројним приликама када аутор описује радње које се тиче бродова и пловидбе, као и у приказима његовог познавања детаља из наутичког живота. Ово кулминира последњим делом, додатком у којем се употпуњује ауторово знање наутичке терминологије – у питању су графички план једрилице, Бофорова скала снага ветра и стања мора, те кратак поморско-технички речник – и истиче његова жеља да читаоцима што верније дочара своје године проведене на мору.

Иако долази из ванкњижевног света и говори о догађајима о којима данас проговара мали број савремених стваралаца, Сенад Шврака исписује обимно и садржајно дело које кореспондира са каноном путописних наслова и труди се да достигне ниво Лондона, Верна и других аутора који су се успешно опробали у овом жанру. Одлука да дело представи у аутентичном облику свакако утиче на његов квалитет и рецепцију, али такође позитивно усмерава читалачки утисак, нарочито код оних који поседују знање о пловидби и животу на мору.